

SAU

Foto: Siri Relling

Faktaark fra Dyrebeskyttelsen Norge

INNHold:

- Historikk
- Dagens driftformer
- Naturlig adferd
- Dyrevernproblemer
- Andre hensyn
- Alternativer
- Hva gjør Dyrebeskyttelsen?

Sauer lever gode dager i skog og fjell om sommeren - hvis de ikke blir skambitt av rovdyr, spist på av mark, blir syke eller skades på annen måte. Mange tusen norske sauer lider seg i hjel alene i utmarka hvert år, fordi bonden ikke fører nok tilsyn med dem. Bøndene sier at mer tilsyn og stell på beite blir for dyrt.

Har du fortsatt lyst på billigere fårestek?

HISTORIKK

Dagens tamsau stammer fra den europeiske villsau. Sauen livnærer seg gjerne av fjellplanter i karrig landskap, og er et tradisjonsrikt dyr i Norge. På vikingskipene var seilene vevet av saueull.

NATURLIG ADFERD

Sauer holder vanligvis sammen i mindre grupper, men kan slå seg sammen i svære hjorder. I naturlig tilstand etableres ikke rangordninger, men det kan oppstå i begrensede areal som i fjøs. Sauen har ypperlig syn, og følger med i alt som rører seg på opptil en kilometers avstand. Ved tegn på noe som er farlig, varsler sauen flokken og flykter. Ved en trussel ville sauen i naturlig tilstand flokke seg sammen med lammene beskyttende mellom seg. Tamme sauer er blitt avlet frem for produksjonsegenskaper som bl.a. har medført at den sprer seg over større arealer for å utnytte beitet bedre. Med redusert flokkadferd, er sauen mer sårbar for angrep.

Sauen er ikke dum, men vi misforstår sauens fredssommelighet. Sauen er et vennskapelig og sosialt dyr, som ikke selv angriper eller truer hvis den blir plaget. Ved stress forholder den seg ofte passiv, men hjertefrekvensen øker. Sauer har ofte nære bånd mellom seg, og viser omsorg for hverandre. Sauer gjenkjenner hverandre på utseende og breking.

DAGENS DRIFTSFORMER OG ROVDYR-BEITEDYR KONFLIKTEN

I Norge er det vanlig å ha sauen på utmarksbeite om sommeren, og inne i fjøset om vinteren. Det finnes ingen egne regler om sauehold, men en forskrift om hold av sau og lam er planlagt utarbeidet. Etter generelle regler i dyrevernloven er det lovlig å ha sau på utmarksbeite om sommeren, men eieren skal sørge for at dyrene får forsvarlig stell. Syke eller skadde dyr skal ha behandling eller bli avlivet.

Det finnes en helsetjeneste for sau, som arbeider med forebyggende helsearbeid. Kun 18 % av norske sauebønder har valgt å slutte seg til denne.

Dyrehelsetilsynet og Justisdepartementet er uenige om det er brudd på dyrevernlovens §2 "dyr ikke skal lide i utrensmål", å sende sau på beite i områder hvor man vet det er fare for rovdyrangrep når dyreeier ikke har alternative beiter eller andre muligheter til å beskytte dyra sine.

Sauenæringen er i konflikt med rovdyrinteressene i landet vårt. Stortinget har bestemt at sauenæringen skal opprettholdes, samtidig som vi skal ha levedyktige rovdyrstammer. For tiden vurderes et forslag om sonering, der rovdyr og sau i en viss grad holdes i atskilte områder av landet. Dette tilsier av næringen må avvikles i enkelte deler av Norge, og forslaget møter derfor motstand av næringen.

Konflikten mellom rovilt og sau vil bli diskutert når Rovviltmeldingen skal behandles vinteren 2003/2004.

DYREVERNPROBLEMER

Nesten en fjerdedel av lammene omkommer, enten som dødfødsel i fjøset, etter fødselen eller på beite. Dårlig hygiene i fjøset og mange dyr på liten plass kan bidra til at sauene blir syke.

Det er unaturlig for sauene å leve innesperret på liten plass i fjøset i lange vintermånedene. Det er også registrert alvorlig underfôring av sau på vinterstid. For lite eller uegnet mat kan føre til ulleting og gnaging på innredning.

Tidligere var det vanlig at sauene gikk på talle. I mange nyere fjøs er dette blitt erstattet med drenerende gulv av strekkmetall. Dersom sauene selv kan velge foretrekker den å ligge på talle, særlig når den er klippet. Uten tilsyn kan sauer bli liggende syke eller skadet i utmarka og dø en langsom død. De kan f.eks. bli angrepet av parasitter, eller få koldbrann i juret. Dyr som faller på ryggen eller brykker bein kan bli liggende uten å komme seg opp. I rovdyrsatte strøk kan hele flokker bli skambitt og maltraktert.

Hvert år forsvinner omtrent 120.000 norske sauer på utmarksbeite. Dette utgjør ca. 6 % av all sau som slippes på beite. Saueiere, som kan dokumentere eller sannsynliggjøre at dyr er tatt av rovdyr, får erstatning av staten. I 2001 var dette tallet ca. 30.000 sau.

Sauer som angripes av rovdyr dør ikke nødvendigvis momentant. Bjørn og ulv kan skambite mange dyr på kort tid. Jerv- og gaupeunger skadebiter ofte sau. Rovdyrene sprer dessuten frykt i flokken og lam kan komme vekk fra mødrene.

ANDRE HENSYN

Når sauene skal slaktes, må de først drives inn på slaktebilen, deretter transporteres til slakteriet og drives av bilen. Dyrene bedøves vanligvis med elektrisk strøm eller slagbolt. Deretter heises de opp etter bakbeina og forblør som følge av knivstikk i halspulsåren.

Dyrene blir redde og nervøse av frakten i bil. Det har blitt avdekket alvorlige regelbrudd og grov dyremishandling ved norske slakterier. Problemene er i stor grad, for dårlig opplæring, mangel på kompetanse og dårlige holdninger hos de som håndterer.

ALTERNATIVER

God hygiene i fjøset, god plass og godt underlag er positivt for dyrevelferden, og forebygger sykdom. Saueiere vil også ha godt av å bli sluppet ut i løpet av vinteren.

En rekke forskjellige tiltak kan settes i verk for å hindre at sau omkommer i utmarka. Sauene kan holdes atskilt

fra rovdyrene ved at de ikke beiter i rovdyrsatte strøk. Sauene kan gjetes av mennesker og/eller hund. Et prosjekt med satellittovervåking er under utprøving. Dyrene kan holdes i nattkve. Ved å slippe sauene på utmarksbeite senere enn vanlig, blir lammene større og mer motstandsdyktige. Dyrene kan også sankes inn tidligere på høsten før rovdyrungen kommer ut av hiet og begynner sin jakt-trening. Det er viktig at syke eller svake dyr ikke slippes på utmarksbeite.

Det kan bli noe mindre skadegjøring på lettere og mer funksjonsdyktige raser med bedre antirovdyradferd, som flokkdannelse. Næringen har vektlagt bred rygg og kjøttfylde. Dyrene er ikke tilpasset et bratt og til dels ufremkommelig beite. Dalasauen, som er vanlig i Norge, egner seg dårlig overfor rovdyr fordi dyrene sprer seg utover beitet og ikke flokker seg. Når dyrene i tillegg er tunge og lite kroppsføre, blir de lett bytte for rovdyr.

HVA GJØR DYREBESKYTTELSEN NORGE?

Dyrebeskyttelsen Norge mener tapet av sau på beite er uakseptabelt høyt, uansett om det er pga. rovdyr eller av andre årsaker.

- Dyrebeskyttelsen Norge arbeider for at Stortinget skal vurdere konsekvensene av dagens sau/rovdyrpolitikk. Vi var aktiv høringsinstans i arbeidet med Stortingsmelding nr. 12 2002/2003 Om dyrehold og dyrevelferd, hvor sauens velferd var ett av temaene. Vi er engasjert i arbeidet med Rovviltmeldingen sammen med Alpha-gruppen, som har målsetning om å spre saklig informasjon og faglig korrekt kunnskap om ulven, og vi har levert høringsinnspill til meldingen.
- Dyrebeskyttelsen Norge ønsker økte tilskudd til gjeting. Gjeting vil kunne forhindre at sau tas av rovdyr, og gjeteren vil også oppdage skadde og syke dyr.
- Dyrebeskyttelsen Norge arbeider overfor myndigheter og næringsorganisasjoner for å understreke husdyreiers plikt til tilsyn med dyr på utmarksbeite.
- Dyrebeskyttelsen Norge arbeider for å bedre sauernes vern i forbindelse med slakting og slaktetransport.
- Dyrebeskyttelsen Norge arbeider for å hindre brann i fjøs, og har bl.a. innledet et samarbeid med forsikringsselskapet Gjensidige Nor om billig forsikringsordning ved kjøp av brannvarsler. Vi var også pådriver for etablering av Landbrukets brannvernkomité.
- Dyrebeskyttelsen Norge er aktiv høringsinstans ved utarbeidelse av ny forskrift om hold av småfe.